

Filozofski život

Tribine Bioetički utorak

U organizaciji zagrebačke podružnice Hrvatskog bioetičkog društva i Grada Zagreba, te Filozofskog fakulteta koji je odobrio održavanje u konferencijskoj dvorani knjižnice, održane su četiri tribine pod zajedničkim nazivom *Bioetički utorak*. Održavane svakog mjeseca na prvi utorak, četiri teme uključivale su: u ožujku »Popularizacija znanosti: znanstvenici svih disciplina, ujedinite se!«, u travnju »Primjena 3D printinga u medicini«, u svibnju »Nanotehnologija: od prilike do nesigurne budućnosti.« a u lipnju »Tijelo i performans«. Tribine su vodili Josip Cmrečnjak, Nikolina Čavar, Rahela Jug i Marko Kos.

Na ožujskoj tribini »Popularizacija znanosti: znanstvenici svih disciplina, ujedinite se!« izlaganja su održali prof. dr. sc. Zoran Tadić s Odsjeka za biologiju Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Neven Jovanović s Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te Krešimir Mišak, novinar Hrvatske radiotelevizije i pisac. Tadić je razmatrao povijesni razvoj znanstvenih istraživanja s obzirom na proces i potencijalitet rada te nepredvidive rezultate, nastojeći približiti prirodu znanosti, a potom se osvrnuo na problem okoline, društva i države u kojoj se neki znanstveni angažman pokušava provesti. Jovanović je na primjeru Montaigneovih spisateljskih metoda pokušao predočiti promjene jezičnih kodova, kulturnih konteksta i smjenu znanja na koju je potrebno obraćati pozornost pri bilo kakvom pristupu tzv. popularizacije znanosti. Nesvjesnost o prostorno-vremenskim razlikama, kao i razlici u načinu mišljenja, često je prepreka u institucijama znanosti i obrazovanja. Krešimir Mišak pokušao je na osnovi vlastitog životnog i istraživačkog iskustva približiti neke od metoda kojima je moguće pospješiti kritičko-znanstveni pristup, odnosno popularizirati ne tek znanost kao znanost, nego prije kritičko mišljenje samo. Kada se Mišakove analize razmotre u širem kontekstu, onda se može ustanoviti da bitnu ulogu imaju didaktičke metode konstruktivne pedagogije, a da ključ-

nu ulogu igra interaktivnost. Sva tri izlagača izrazila su zabrinutost za nepovoljno stanje znanosti i kulture u Republici Hrvatskoj.

Travanjska tribina »Primjena 3D printinga u medicini« ugostila je četvero izlagača. Dr. sc. Sven Maričić s Tehničkog fakulteta Sveučilišta u Rijeci održao je informativno približavanje tehnologije 3D printinga i uvid u vlastita istraživanja, odnosno projekte koji su pridonijeli razvoju 3D printinga na europskoj razini, ali su zapravo izravno poslužili pri izvanredno efikasnom liječenju osoba s teškim fizičkim oštećenjima. Prof. dr. sc. Renata Grzić, dr. dent. med., opisala je angažmane domaće dentalne medicine u obnavljanju tehnologija pomoći pri liječenju osoba s bolestima zdjelice ili zubala. Pritom je posebno naglasila nuspojave razvoja 3D printinga koje se u ranoj fazi još nisu predviđale, naime sve veća potreba za informatičko-inženjerskim obrazovanjem, zamjene medicinskih tehničara za informatičara, te potencijalno kretanje prema smanjivanju kadra s obzirom na prednosti tehnologije, odnosno transformiranje dijela medicinskih djelatnosti u gotovo tehničku djelatnost. Dr. med. Tomislav Čengić iz KBC Sestara Milosrdnica u Zagrebu opisao je proces pionirske 3D rekonstrukcije i ugradnje umjetne zdjelice pacijentu koji je bolovao od raka. Detaljni prikaz procesa pokazao je visok stupanj integrativne suradnje, a u borbi sa zakonima, financijama i resursima posegnuli su za dodatnom pomoći izvan granica Republike Hrvatske, rezultirajući uspješnom provedbom načelno internacionalnog zahvata. Prof. dr. sc. Darko Manestar, dr. med. (umirovljeni pročelnik Klinike za otorinolaringologiju i kirurgiju glave i vrata KBC-a Rijeka) završio je temu približavanjem efikasne upotrebe 3D printinga u odgojne svrhe nekog budućeg medicinskog osoblja, naime opisujući vlastiti angažman u proizvodnji slojevitog 3D modela glave, odnosno pomagala u svrhe otorinolaringološke specijalizacije. Sva četiri izlagača izrazila su zabrinutost za stavove države i zakona prema eksperimentalnim istraživanjima i razvojem novog znanja, ali se tijekom izlaganja također mogla uočiti bitna ovisnost

o tržišnim cijenama i podređenosti projekata interesima.

Prvog utorka u svibnju održana je tribina na temu »Nanotehnologija: od prilike do nesigurne budućnosti«. Nanoznanosti i nanotehnologije vode nas k prekretnoj točki u razumijevanju prirode na fundamentalnoj razini, a ono što je donedavno bio *science fiction* postaje svakodnevnica. Uloga nanotehnologije u budućnosti igrati će značajnu ulogu u svim područjima života, stoga su se izlagači usmjerili na različite aspekte trenutne primjene. Dr. sc. Tomislav Vuletić s Instituta za fiziku dao je fundamentalno objašnjenje mehanizama nanotehnologije, prikazao funkcionalnu ulogu supstancija u tijelu, poput proteina, koja je ekvivalentna nanorobotici, te je razdvojio znanstvenu terminologiju nanotehnologije od popularne primjene koja se pojavljuje kao dio tržišnog brendinga. Prof. dr. sc. Stjepan Car, predavač s Končar instituta za elektrotehniku, govorio je o problematičnosti odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj s obzirom na zahtjeve modernih tehnologija i znanstvenih angažmana kojima se održava razvoj gospodarstva i konkurentnost. Car zaključuje da općenito gledano državni sustav radi u smjeru obratnom od onog koji primjenjuju napredne države. Implikacija je da se naglasak stavlja na znanja koja su ovisna o fundamentalnim – teorijskim znanjima – a koja se potiskuju. Končar se nastoji kretati u pravom smjeru, učeći o nanotehnologiji i primjenjujući njene mogućnosti alteriranjem svojstava u svrhe optimalizacije strojeva. Prof. dr. sc. Lidija Čurković s Fakulteta strojarstva i brodogradnje predstavila je interdisciplinarni nanotehnološki projekt u kojem se proizvode tanki filmovi primjenjivi na površine i osposobljeni za ciljano uništavanje specifično odabranih čestica. Iako je projekt imao pozitivan cilj primjene nanotehnologije, najbolje je pokazao ambivalentnost tehnoloških dostignuća i time potaknuo raspravu o etičkim pitanjima i mjestu kritičke refleksije u znanosti i društvu. Čurković smatra da je idealno rješenje prisutnost legitimno odabrane osobe obrazovane za etičko preispitivanje kao dijela istraživačkog tima ili procesa.

Kao nastavak na Studentsku bioetičku radionicu »Bioetika i seksualnost«, 3. lipnja 2014. godine održala se tribina pod nazivom »Tijelo i performans«. Na zadnjoj tribini ljetnog ciklusa izlagači teme bili su zagrebački umjetnik Siniša Labrović i Lana Beović i Ivana Vukušić, studentice povijesti umjetnosti Filozofskog fakulteta u Splitu. Beović i Vukušić uvele su nas u temu performansa kao konceptualne umjetnosti usmjerene na upotrebu tijela kao instrumenta izričaja. Predstavljeni primjeri *Ležanje gol na asfaltu, ljubljenje asfal-*

ta (Zagreb, volim te!) iz 1981. godine autora Toma Gotovca, *Lady Godiva* iz 2001. godine autorice Vlaste Delimar te performans *Trokat* iz 1979. godine autorice Sanje Iveković prikazuju aktivističku komponentu i ujedno propituju granice tjelesnosti, intimnosti i seksualnosti. Performans nosi određene povlastice u obliku otvaranja novog prostor za provokaciju i eksplicitno propitivanje uvaženih društvenih konvencija. Posljednji predstavljeni primjer je ekološko-aktivistički kolektiv FFF (*Fuck for Forest*). Zasnovan na ideji da seks može spasiti svijet, prva je svjetska eko-porn organizacija koja sakuplja novac za ostvarenje cilja prodajom vlastitih pornofilmova na internetu. Distinkcijom performativnih i aktivističkih praksi, a i onih koje ulaze u sferu jednih i drugih, postavilo se pitanje koliko ih uistinu uspijeva u svom zadatku preispitivanja seksualnosti, a koliko njih ju samo koristi u svrhu šokiranja. Drugu je točku tribine, posredstvom svog rada, predstavio umjetnik Siniša Labrović, trenutačno najpoznatiji domaći performer s međunarodnim ugledom. Primjeri koje nam je umjetnik predstavio i obrazložio bili su izbor iz ukupnog opusa njegova rada koji je prepoznat i nagrađen 2000. godine. *Stado.org*, *Umjetnik liže pete publici*, *Kažnjavanje*, *Perpetuum Mobile* i *Obilježavanje*, *Rad (na slavi)* otvorili su interakciju između sudionika tribine i umjetnika kroz dijalog u smjeru preispitivanja i legitimiranja golotinje u performansima, rizičnosti pothvata, granica boli i autodestrukcije kojih se umjetnik dotiče u svojim performansima te konkretno krajnjeg cilja i opće recepcije u javnosti. Također, raspravljalo se o zakonskim sankcijama koje su uslijedile nakon nekih performansa te njihovom značenju.

Ukupan dojam nakon završenog ljetnog ciklusa tribina *Bioetički utorki* je uspješna organizacija, dobra posjećenost, visoka zainteresiranost sudionika te otvoreni zahtjev za nastavkom rada ujesen.

Franka Perčulija
Luka Perušić

XXII. Međunarodna filozofska olimpijada

Ovogodišnja, 22. po redu Međunarodna filozofska olimpijada održana je u Vilniusu (Litva) od 15. do 18. svibnja. Hrvatska je osmi put sudjelovala na Međunarodnoj olimpijadi. Ove godine hrvatsku delegaciju su predstav-

ljale učenice: Maša Marić (XV. gimnazija, Zagreb) i Iva Čudina (Gimnazija Lucijana Vranjanina, Zagreb). Uz učenice hrvatsku delegaciju su sačinjavali mentor Krešimir Gracin, prof. (XV. gimnazija, Zagreb) i dr. sc. Bruno Ćurko (voditelj delegacije, stalni član žirija na IPOu, Institut za filozofiju, Udruga *Mala filozofija*). Na Olimpijadi sudjelovali su predstavnici iz 42 zemlje svijeta. Moto ovogodišnje Olimpijade preuzet je od najpoznatijeg litvanskog filozofa Emmanuela Levinasa: »Infinity and the Face of the Other«.

Učenicama su bile ponudene četiri teme: 1. Choosing to kill the innocent as a means to your ends is always murder (...). Killing the innocent, even if you know as a matter of statistical certainty that the things you do involve it, is not necessarily murder (...). On the other hand, unscrupulousness in considering the possibilities turns it into murder. (G. E. M. Anscombe, »Mr Truman's Degree«, *Collected Philosophical Papers*, vol. III, *Ethics, Religion and Politics*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1981, str. 66); 2. (.) The most tantalizing question of all: If a fake is so expert that even after the most thorough and trustworthy examination its authenticity is still open to doubt, is it or is it not as satisfactory a work of art as if it were unequivocally genuine? (Aline B. Saarinen, *New York Times Book Review*, 30. srpanj 1961., str. 14; u: Nelson Goodman, *Languages of Art*, Hackett Publishing Company Inc., Indianapolis – Cambridge 1976, str. 99); 3. Knowledge is true belief based on argument. (Platon, *Teetet*, 201 c-d); 4. »Is Justified True Belief Knowledge?« (Edmund Gettier, *Analysis* 23: 121–123); 5. Confucius said: »Now I understand why the doctrine of the mean can not be put into practice. Clever people, knowing it thoroughly, don't think it is practicable, while stupid people, unable to understand it, do not know how to practice it. I also know why the doctrine of the mean can not be popularized. Talented people overdo it while unskilled people can not do it.« (*The Doctrine of the Mean*, translated by Fu Yunlong, Peking 1996., str. 11–12).

Naša predstavnica, maturantica zagrebačke XV. gimnazije, Maša Marić osvojila je brončanu medalju. Ponovili smo veliki uspjeh od prošle godine, kada je naša učenica Petra Požgaj osvojila 3. mjesto. Ove godine je međunarodni žiri imao pune ruke posla zbog kvalitete učeničkih eseja, tako da je dodijeljeno nešto više medalja nego obično. Ovim uspjehom Maše Marić, Hrvatska se polako, ali sigurno smješta uz bok najuspješnijih zemlja na ovom svjetskom srednjoškolskom natjecanju.

Konačni poredak na XXII. Međunarodnoj filozofskoj olimpijadi: Zlatna medalja: Vul-

pe dan Cristian (Rumunjska), Elina Karastie (Finska), Jakob Gomolka (Njemačka), Lukas Jonuška (Litva). Srebrna medalja: Jacob Karlsson Lagerros (Švedska), Beatriz Santos (Portugal), Iván György Merker (Mađarska), Abhishek Dedhe (Indija), João Madeira (Portugal), Tadas Temčinas (Litva), Radosław Jurczak (Poljska), Chagajeg Soloukey Tbalvandany (Nizozemska). Brončane medalje: Benedikt Zöchling (Austrija), Rafail Zoulis (Grčka), Maša Marić (Hrvatska), Justinas Mickus (Litva), Janko Zeković (Crna Gora), Francisco Rios Vinuela (Španjolska), Bert Johan Damslor (Norveška), Jani Patrakka (Finska).

Bruno Ćurko

4. studentski filozofski simpozij **Sveučilište, filozofija, obrazovne** **politike**

Sveučilište, filozofija, obrazovne politike naslov je 4. studentskog filozofskog simpozija održanog 8. i 9. svibnja 2014. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Ovom simpoziju prethodili su simpoziji posvećeni etičkim temama (2011), filozofskim aspektima filmske umjetnosti (2012) te hrvatskoj filozofskoj baštini (2013). Simpozij su organizirali članovi Udruge studenata filozofije »logOS«, uz potporu suorganizatora: Odsjeka za filozofiju i Hrvatskog filozofskog društva. Kao i prošle godine, Filozofski fakultet otisnuo je knjižicu sažetaka, koju su uredili Luka Matić i Demian Papo, predsjednici Programskog odnosno Organizacijskog odbora simpozija. Knjižica se sastoji od uvoda »Uz temu: 'Sveučilište, filozofija, obrazovne politike'« (str. 9–13), koji su napisali Matić i Papo, programa simpozija (str. 17–19), trideset sažetaka (str. 23–58), triju pretisaka prikaza dosadašnjih studentskih simpozija (str. 61–73) te adresara izlagača (str. 77–79). Simpozij je okupio četvero pozvanih predavača i dvadeset i šestero studentica i studenata s osam sveučilišta iz Republike Hrvatske i Republike Srbije.

Osim obilježavanjem brojnih obljetnica visokog školstva u Hrvatskoj te osječčkog studija filozofije, ovogodišnja tema simpozija opravdana je s barem tri filozofski relevantna razloga, koje doznajemo iz uredničkog uvoda knjižice. Ti razlozi su sljedeći: izostanak institucionalnog oblika pružanja znanja koja bi trebala pomoći pri znanstvenoj orijentaciji

studentata, zatim nedostatak sustavnog istraživanja problema visokoškolskog sustava iz perspektive filozofije odgoja i obrazovanja te obveza filozofa da se očituju o temi koja je usko vezana uz filozofiju. Matić i Papo smatraju aktivnu transformaciju sveučilišta studentskom obavezom, a to znači da »istraživačkim radom treba otvarati prostor za istraživački i društveno odgovornu znanost te za javno obrazovanje koje će biti dostupno svima.« (str. 12) Izlagači su na simpoziju aktualizirali izuzetno širok raspon tema, pa se tako raspravljalo o, primjerice, problematici studentskih prava i obaveza, povijesti obrazovnih sustava, odnosu filozofije i umjetnosti, kritici tržišnih odnosa u polju visokog školstva te kritici »bolonjskog« sustava, filozofiji odgoja i obrazovanja, ideji sveučilišta i kritičkog mišljenja te brojnim drugim pitanjima. Smatramo da se upravo u širokom rasponu tema krije i posebna vrijednost ovogodišnjeg simpozija. U ovom prikazu predstaviti ćemo pojedina izlaganja i popratna zbivanja simpozija.

Simpozij je započeo pozdravnim govorom zamjenika župana Osječko-baranjske županije Dragana Vulina, koji je istaknuo važnost održavanja simpozija i sličnih manifestacija u budućnosti. Nakon Vulina, riječ su preuzeli Željko Senković, voditelj osječkog Odsjeka za filozofiju, te nakon njega Vladimir Jelkić, predsjednik Hrvatskog filozofskog društva. Sudionicima je uspješan rad poželio i Demian Papo, nakon kojega je Ana Pintarić, dekanica Filozofskog fakulteta, otvorila 4. studentski filozofski simpozij.

Potom su uslijedila uvodna izlaganja, koja su održali Luka Matić i Demian Papo, studenti druge godine diplomskog studija na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Matić je svoje izlaganje naslovio »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike: gdje je mjesto studentima?«. U njemu je izdvojio stavove iz knjige *Radanje ideje univerziteta* (2013) Zorana Dimića, koji se odnose na samostalnost učenika tijekom antike te studenata tijekom srednjovjekovlja. Uz to, tematizirao je odnos *akademske slobode* i *bolonjskog procesa*, te upravo pomoću tih dviju sintagma istražio ulogu studenata u današnjem visokoškolskom sustavu. Papo je, pak, održao izlaganje pod naslovom »Franjo Marković: osnivač hrvatske akademske menze i hrvatskog akademskog doma«. U njemu se usmjerio na Markovićevu važnost u području društvenih djelatnosti, pa smo tako doznali da je Marković bio osnivačem brojnih društava, zatim da je predložio osnivanje društva »Hrvatska mensa academica«, kao i to da je imao ključnu ulogu pri pokretanju djelovanja akademskog doma i akademske menze.

Prvu sekciju simpozija otvorio je Dušan Milenković (Niš) izlaganjem »Specifično-muzički aspekti antičkog pojma muzike i njihov udeo u obrazovanju i vaspitanju čovekak«. Milenković je ukazao na vezu specifično-muzičkih aspekata i filozofskog utemeljenja muzičke umjetnosti te na različitu povezanost specifično-muzičkih aspekata s obrazovanjem u učenjima pitagorovaca (zajedničko ustrojstvo kozmosa, muzike i čovjekove duše) te Platona i Aristotela (utjecaj specifično-muzičkih aspekata na čovjeka unutar određenog društvenog ustrojstva). Potom je uslijedilo izlaganje Anđelke Mihanovića (Split) naslovljeno »Neodvojivost filozofije i umjetnosti«. Mihanović je kronološki prezentirao veze filozofije i umjetnosti, krenuvši od začetnika estetike: Platona i Aristotela. Proučavanjem isprepletenosti i međusobnog utjecaja filozofije i umjetnosti, Mihanović je potvrdio početnu tezu svojega izlaganja: »umjetnost je od filozofije nerijetko nemoguće odijeliti.« Prvu sekciju zaključio je Juraj Jarmek (Osijek) izlaganjem »Usporedba filozofija seksualnosti Michela Foucaulta i Friedricha Nietzschea«. U izlaganju je izložio Foucaultove koncepte *scientia sexualis* i *ars erotica* te ih je povezao s Nietzscheovom interpretacijom Apolona i Dioniza, pri čemu je Apolona (racionalno, skladno) odredio srodnim s *scientia sexualis*, a Dioniza (iracionalno, kaotično) s *ars erotica*.

Nakon prve sekcije nastupili su pozvani predavači: Emil Kušan (Split) i Moira Baker (Radford/Osijek). Kušan je u izlaganju, koje je naslovio »Obrazovne paradigme i njihove političke posljedice«, istražio odnos obrazovnih paradigmi s političkim i ekonomskim sustavom neke zemlje, a odnos je slijedeći: ekonomija kroji politiku koja je na posljedku reflektirana o obrazovnom sustavu. Baker je održala izlaganje pod naslovom »Unfulfilled Dreams: Student Activism in 1960s America«. U njemu se usmjerila na razne oblike studentskog aktivizma – protiv rasne segregacije, sustavnog militarizma, rodne diskriminacije te za slobodu govora. Ukazala je na uspjehe koje su ti pokreti polučili i zaključila da je studentski aktivizam uzburkao samozadovoljno društvo te ga natjerao da prepozna načine nužne za rješavanje vlastitih problema nejednakosti i militarizma.

Druga sekcija započela je izlaganjem Jelene Veljić (Beograd) naslovljenim »O univerzitetu i/na tržištu: slučaj Srbije«. Veljić je ukazala na probleme reforme obrazovanja u Srbiji te stvaranja »preduzetničkog univerziteta«, koje se očituje u okretanju univerziteta tržištu. Sekciju je nastavila Marija Jakovljević (Beograd) izlaganjem pod naslovom »Tranzicija mladih iz visokog obrazovanja na tržište rada:

od koncepta ljudskog kapitala do fleksibilnog rada«. Jakovljević je ukazala na problematiku prijelaza mladih iz visokog obrazovanja na tržište rada te je odredila »bolonjski prostor« mjestom na kojem se neoliberalna kretanja očituju kao implikacije teorije ljudskog kapitala. Sekciju je zaključila Marina Šokić (Osijek) izlaganjem pod naslovom »‘Što, kako i zašto’ studija filozofije od osnutka Sveučilišta do danas«. Šokić je iznijela stavove Branka Despota u članku »Filozofija u Hrvatskoj od osnutka sveučilišta« (1996) te se bavila pitanjima koja su važna za orijentaciju svima uključenima u »filozofsku djelatnost«, poput mjesta studija filozofije unutar visokoškolskog sustava, korisnosti studija filozofije te mogućnosti postojanja »biti« studija filozofije.

Treća sekcija započela je izlaganjem koje je održao Antonio Shala (Osijek) naslovljenim »Platon: uloga znanja u zajednici«. Shala je tematizirao Platonovu odredbu znanja kao vrline i njezin presudan značaj u utemeljenju idealne ljudske zajednice. Sljedeće izlaganje održao je Damir Sekulić (Osijek) pod naslovom »Filozofija iskustva u spisu *Experience and Education* Johna Deweya«. Sekulić je ukazao na Deweyeva stajališta prema »tradicionalnom« i »progresivnom« pristupu obrazovanju, pri čemu je naglasio važnost primjene pažljivo razvijene filozofije iskustva koja podrazumijeva suradnju učitelja i učenika. Sekciju je zaključio Dražen Rastovac (Rijeka) izlaganjem pod naslovom »Možemo li imati bolju demokraciju?« Rastovac se usredotočio na predstavničku demokraciju i na glavni problem participacije građana te je kao moguće rješenje problema vezanih za specifičnu predstavničku demokraciju, predložio model nasumičnog izbora članova predstavničkih tijela.

Posljednju, dakle četvrtu sekciju prvoga dana simpozija, otvorio je Slaven Lendić (Osijek) izlaganjem pod naslovom »Pojam slobode u ‘prirodnom’ odgoju i filozofiji Jean-Jacquesa Rousseaua«. Uz to što je prikazao proturječne i paradoksalne implikacije Rousseauova koncepta »prirodnog« odgoja iz djela *Émile ili o odgoju* (1762), Lendić je ukazao i na činjenicu da Rousseauovo određivanje i poistovjećivanje pojmova slobode i prirode, nikako nije jednoznačno. Potom je uslijedilo izlaganje Emanuele Kuliš (Osijek) pod naslovom »Kant i pedagogija«. Kuliš je prikazala osnove Kantove teorije odgoja, pri čemu je naglasila potencijal odgoja u realizaciji pojavljivanja praktičkog uma, i to discipliniranjem, kultiviranjem, postajanjem mudrim te moraliziranjem. Sekciju, i prvi dan simpozija zaključila je Dunja Bonačić (Osijek) izlaganjem naslovljenim »Utjecaj Mary Woll-

stonecraft na suvremenu filozofiju odgoja«. Bonačić se bavila tematikom iz djela *Obrana ženskih prava* (1792), pri čemu je izdvojila težnju Wollstonecraft o jednakosti muškaraca i žena pri postizanju duhovnih vrijednosti te identifikaciju odgoja kao krivca koji stavlja žene u neravnopravan položaj.

Prvu sekciju drugoga dana simpozija otvorila je Valentina Perišić (Split) izlaganjem pod naslovom »Ideja i autonomija sveučilišta«. U izlaganju je istaknula povijesnu važnost autonomije sveučilišta i negativne strane predređenosti sveučilišta tržištu. Sljedeće izlaganje, naslovljeno »Intelektualac i univerzitet«, održao je Luka Zucić (Osijek). Koristeći se Schellingovim, Nietzscheovim i Sartreovim spoznajama, Zucić je objasnio vezu između pojmova »intelektualac« i »univerzitet«, prikazavši ih kao »korisne entitete, koji ni u kojem slučaju nisu zastarjeli«. Posljednje izlaganje prve sekcije drugoga dana simpozija pod naslovom »Važnost kultivacije kritičkog mišljenja kod studenata i učenika« održao je Antonio Juračić (Zadar). Uz to što je istaknuo nedostatak kritičkog mišljenja u hrvatskom društvu, Juračić je naveo i filozofsko promišljanje kao način koji »pomaže društvu pri sazrijevanju i nadilaženju problema«.

Izlagачi u drugoj sekciji bavili su se ekonomskim i tržišnim aspektima obrazovanja, sveučilišta i humanističkih znanosti. Sekciju je otvorio Vladimir Simović (Beograd), izlaganjem pod naslovom »Visoko obrazovanje u transformaciji: od koncepta javnog dobra ka konceptu ljudskog kapitala«. Nakon što je izložio kratak povijesni prikaz promjena u kapitalističkoj ekonomiji koje su dovele do neoliberalizma, istaknuo je paradoks »sve manje dostupnosti i sve veće nužnosti visokog obrazovanja«. Drugo izlaganje druge sekcije, pod naslovom »Sveučilište kao korporacija – student kao dionik intelektualnog kapitala«, održala je Marija Završki (Osijek). U njemu je ukazala na sličnosti preddiplomskih, diplomskih i poslijediplomskih studija s menadžerskom hijerarhijom. Uz to, upozorila je i na opasnost prevelike sličnosti u strukturi korporacije i sveučilišta. Posljednje izlaganje šeste sekcije održao je Hrvoje Potlimbrzović (Osijek) pod naslovom »O položaju humanističkih znanosti u *Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije* (2013)«. Nakon što je analizirao položaj humanističkih znanosti u Hrvatskoj, Potlimbrzović je zaključio da se u *Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije* (2013) prednost daje prirodnim znanostima, dok se humanističke znanosti nepravedno zanemaruju.

Poslije druge sekcije drugoga dana simpozija uslijedio je drugi blok pozvanih predavanja. Prvo od njih, naslovljeno »Filozofija u

doba globalizacije«, održao je Mislav Kukoč (Split). Uz isticanje globalizacije kao jednog »od najraširenijih recentnih kulturnih, društvenih, ekonomskih, političkih fenomena«, Kukoč je iznio vlastite uvide o porijeklu pojma 'globalizacija'. Potom je izdvojio dužnost pojedinih filozofskih disciplina, poput etike, socijalne i političke filozofije te bioetike da »zajedno s empirijskim društvenim znanostima, ali i prirodnim i tehničkim znanostima, dakle interdisciplinarno i transdisciplinarno porade na izgradnji navlastite individualne i društvene svijesti i savjesti«. Drugo pozvano predavanje održala je Ivona Novak (Rijeka), pod naslovom »Razmatranje analitičko-kontinentalne podjele filozofije i njezina utjecaja na obrazovanje u Hrvatskoj«. Svoje izlaganje započela je kratkim prikazom povijesti rascjepa između analitičke i kontinentalne filozofije te izložila njegove negativne posljedice, kao što su averzija i potpuno neprihvatanje suprotne tradicije. Predavanje je završila mišlju da analitička i kontinentalna tradicija trebaju surađivati zbog povećanja »kvalitete nastave filozofije na sveučilištima«.

Treću sekciju otvorila je Nikolina Mijatović (Osijek) izlaganjem koje je naslovila »Emancipatorno obrazovanje: feministička kritika *common sense* diskriminacije u nastavi«. Kombinirajući stav kritičke pedagogije o tome da se »način funkcioniranja kapitalističkog sistema preslikava i na odgojno-obrazovne ustanove« s pojmovima »*common sense* seksizma i rasizma« feminističke teoretičarke Roxane Ng, Mijatović je analizirala neke od mogućih oblika diskriminacije koji se javljaju u nastavi. Sljedeće izlaganje održala je Milica Rašić (Niš), pod naslovom »Nasilje znaka: Delezova dekonstrukcija učenja, istine i obrazovanja«. Istaknuvši da u filozofiji Gillesa Deleuzea »koncept učenja počiva na teoriji znakova«, Rašić je kao cilj svojeg izlaganja navela objašnjenje dekonstrukcije odnosa učitelj-učenik, s naglaskom na paradoks »odnosa nužnosti institucionalnog obrazovanja i nužnosti učenja kao tumačenja znaka«. Treću sekciju zaključila je Jelena Stanković (Novi Sad) izlaganjem pod naslovom »'Znanje radi ESPB bodova' – savremeno 'znanje radi znanja'«. U izlaganju je razmatrala ima li smisla i može li se filozofija u današnje doba studirati te je, pozvavši se na Aristotela, zaključila da je znanje radi znanja zamijenjeno »novom mantrom«: ESPB bodovima.

Posljednju sekciju simpozija otvorio je Josip Guć (Split) izlaganjem koje je naslovio »Pojava sveučilišta u Europi i važnost sveučilišta uopće«. U izlaganju je prikazao pojavu prvih sveučilišta u Europi, istaknuvši pritom da su ona nastala »izvan crkvene ingerencije«. Poseban dio Gućeva izlaganja činio je prikaz 12.

stoljeća, koje je obilježila atmosfera »u kojoj su izrastala prva sveučilišta«. Sljedeće izlaganje održala je Marijana Josipović (Osijek) pod naslovom »Usporedba ideje univerziteta Karla Jaspersa i Martina Heideggera«. Josipović je analizirala i usporedila ideju univerziteta Martina Heideggera u njegovu rektorskom govoru (1933), kojim je Heidegger iznio »bît ideje univerziteta«, s idejom univerziteta Karla Jaspersa u njegovu djelu *Die Idee der Universität* (1923). Stavivši naglasak na filozofsko stajalište, izdvojila je »ključne pojmove i teze iz ova dva doprinosa razmatranju ideje univerziteta«. Posljednje izlaganje drugoga dana simpozija održao je Goran Stanić (Zagreb) pod naslovom »Ideja univerziteta u filozofiji Branka Despotića«. Stanić je izlaganje posvetio pregledu Despotićovih i Kantovih doprinosa ideji univerziteta, a onda i onih Platonovih, nakon čega je upozorio na važnost »osobne refleksije o istinskom značenju i ideji univerziteta«.

Četvrti studentski filozofski simpozij »Sveučilište, filozofija, obrazovne politike« zaključen je iscrpnom raspravom kojom su aktualizirani brojni problemi vezani za tematiku simpozija. Smatramo da i nakon ovog uspješno odrađenog simpozija, na kojem su sudjelovali izlagači i predavači s osam hrvatskih i srpskih sveučilišta, možemo očekivati da će i 5. osječki studentski simpozij obilovati različitim temama i izlagačima s brojnih sveučilišta, koji će u još većoj mjeri promovirati zainteresiranost studenata za filozofske teme.

Damir Sekulić

Luka Zucić

Predstavljanje knjige *Anatomija destrukcije Petra Filipića*

Predstavljanje knjige *Anatomija destrukcije. Politička ekonomija hrvatskog visokog školstva* Petra Filipića, profesora na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, održano je 29. travnja 2014. godine u zagrebačkom Kulturno-informativnom centru. Knjigu je objavila Naklada Jesenski i Turk iz Zagreba. Predstavljanje je moderirala novinarka Trećeg programa Hrvatskog radija, Irena Miličić, a u raspravi su, uz Petra Filipića, sudjelovali Gvozden Flego, član saborskog Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu, te Anto Bajo, znanstveni suradnik na Institutu za javne financije.

Uvodne riječi bile su posvećene premalom zanimanju javnosti za temu znanosti i visokog obrazovanja te premaloj zastupljenosti ove teme u javnom i medijskom prostoru. Ova je knjiga, u tom smislu, doprinos popularizaciji problematike znanosti i visokog obrazovanja, kao i njezinoj sustavnoj analizi. Drugi ključni naglasak, pored nezainteresiranosti za znanost i visoko obrazovanje pa i njihovo šikaniranje, bio je na nedostupnosti podataka s kojima se autor suočio prilikom istraživanja, odnosno na nedostatku podataka kod državnih institucija, poput Zavoda za statistiku ili Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Na ovu su se činjenicu sudionici rasprave više puta vraćali te se nad njome zgražali.

Autor knjige, Petar Filipić, kritizirao je »bolonjski« set pravila uređenja sveučilišnih institucija, konstatirajući da je on srušio sveučilišta u Hrvatskoj, a da je zbog relativno dobre ekonomske situacije i položaja ljudi na sveučilištima izostalo kritičko negodovanje, te je nastupila akademska i studentska šutnja. Zbog instrumentalizacije periodičkih vježbanja demokracije na izborima, u financiranju akademskih troškova stvaraju se repetitivni oblici financijske podrške. Drugim riječima, jedno se plaća na više načina, i to direktno iz proračunskih izdvajanja, te izostaju makro- i mikroekonomske mjere raspodjele financijskih sredstava. Na ovo se nadovezuje i povećanje broja privatnih inicijativa u visokom obrazovanju, što zajedno s povećanjem broja studenata i nastavnika dovodi do nemogućnosti društva da prati ovako velike brojke (udio privatnih veleučilišta u sustavu je 7–8 %; u zadnjih 15 godina broj studenata je porastao za 78 %, a broj nastavnika za 66 %). Također, Filipić je istaknuo dva primjera kako su sveučilišta i pripadajući akademski procesi »zapeli« u paradoksalnoj situaciji. Prvi od njih odnosi se na ugodno i stabilno gnijezdo koje su sebi na sveučilištima i znanstvenim institutima stvorile politika i ekonomija, što dovodi do stagnacije i/ili pada kritike od strane nekoć autonomnih akademskih elita. Drugi paradoks odnosi se na petlju u kojoj se krećemo od početka studija do najviših profesionalnih zvanja. Naime, »bolonja« studenta pritišće da skuplja bodove za napredak u studiju, a prema kraju znanstvene karijere bodova ima sve manje, zahvaljujući statičnim uvjetima ispunjenja kriterija za nastavak znanstvene ili predavačke karijere (npr. »isplativije« je pisati znanstvene članke u koautorstvu nego knjige).

Gvozden Flego je upozorio da sustav visokog obrazovanja propada, pogotovo ako nema svog para u sustavu znanstvenog istraživanja. Nadovezujući se na brojke koje je iznio Filipić, Flego iznosi da 50 % znanstvenih no-

vaka ne izvršava svoje obaveze i da revizija visokih učilišta nije obuhvatila njih i znanstvene institute, dok je u tijeku financiranje projekata sa službenim završetkom 2010. godine. Postotak koji otpada na plaće zaposlenih u znanstvenim institutima je 83–88 %. Oni znanstvenici koji uspijevaju izvršiti ciljeve to čine jer se kreću protiv dominantne zakonodavne struje koju pokreću nadležne institucije. U posljednjih pet godina sustav je u padu u pogledu apsolutnog i relativnog financiranja. Izvještaj Europske komisije tvrdi da Hrvatska nema ekonomsku sposobnost za napredak znanosti, tvrdi Flego. Da bi se iskoprčali iz nepovoljnog stanja moramo učiniti tri odlučujuća koraka: 1. urediti odnos privatno-javno (istražiti zašto privatni sektor ulazi u znanstvena područja kojih ima dovoljno u javnome), 2. analizirati rastuće omasovljenje sveučilišta, te 3. konačno izračunati realnu cijenu studija. Pored toga, i Flego se osvrnuo na nelogičnosti u sustavu vertikalnog kretanja na akademskim ljestvicama.

Anto Bajo je rekao da nam se sustav financiranja visokog školstva temelji na logici iz devedesetih godina. Poručio je da su u osnovnim i srednjim školama učenik i nastavnik u centru, dok u visokom obrazovanju to nije slučaj. Na to se nadovezuje problem da na toj razini nema utvrđenog mjesta troška.

Na kraju rasprave, dekan Medicinskog fakulteta u Zagrebu, akademik Davor Miličić, ustvrdio je da je integracija sveučilišta nemoguća i nepotrebna jer ne možemo podići kvalitetu »slabijih«, a da pritom ne oslabimo »(naj)jače«.

Filip Šipoš

13. Lošinjski dani bioetike

Održavanje trinaeste međunarodne znanstveno-kulturne manifestacije *Lošinjski dani bioetike* (Mali Lošinj, 18.–21. svibnja 2014.) obilježile su katastrofalne poplave koje su pogodile Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu te Srbiju. Od oko 150 znanstvenika i studenata iz Hrvatske, Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Francuske, Irana, Mađarske, Makedonije, Njemačke, Sjedinjenih Američkih Država, Slovenije, Srbije i Ukrajine, koji su se trebali okupiti u Malom Lošnju, određeni broj sudionika iz Srbije i Bosne i Hercegovine ostao je u svojim gradovima kako bi pomogli unesrećenim sunarodnjacima.

Sudionici koji su došli na *Lošinjске dane bioetike* realizirali su međunarodni simpozij *Integrativna bioetika i nova epoha*, studentsku bioetičku radionicu *Bioetika i seksualnost*, okrugli stol *Siromaštvo – novi pristupi* te popratna događanja, tj. predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja i drugi po redu *Bioetički café*.

Manifestaciju su, kao i prethodnih godina, organizirali Hrvatsko filozofsko društvo, Hrvatsko bioetičko društvo i Grad Mali Lošinj, dok su od ove godine suorganizatorima studentske bioetičke radionice postali Udruženje studenata filozofije i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Pokroviteljem je ponovno bila Primorsko-goranska županija, a hoteli *Aurora* i *Vespera* domaćini *Lošinjских dana bioetike*. Valja istaknuti da je održavanje ovogodišnje manifestacije ponovno bilo dobro medijsko popraćeno, osobito u televizijskim i radijskim emisijama Hrvatske radiotelevizije te lokalnog radija Jadranka.

Manifestacija je otvorena u ponedjeljak, 19. svibnja 2014., u jutarnjim satima. Po otvaranju skupa, održana su dva plenarna predavanja. Prvo plenarno predavanje održao je jedan od najglasovitijih svjetskih bioetičara i veliki prijatelj hrvatskih bioetičara Hans-Martin Sass s Kennedy instituta za etiku Sveučilišta u Georgetownu i Ruhrskog sveučilišta u Bochumu, koji je govorio je o integrativnoj bioetici u novoj epohi. Drugo plenarno predavanje održao je njemački filozof i jedan od utemeljitelja koncepta integrativne bioetike, Walter Schweidler s Katoličkog sveučilišta Eichstätt-Ingolstadt, s predavanjem o pojmu kulture Oswalda Spenglera i ideji »nove epohe«.

Po završetku plenarnih predavanja, započeo je s radom sekcijski dio simpozija *Integrativna bioetika i nova epoha* te studentska bioetička radionica.

Simpozij *Integrativna bioetika i nova epoha* održavao se u ponedjeljak i utorak, 19. i 20. svibnja 2014. S obzirom na broj sudionika, simpozij se odvijao u tri paralelne sekcije, na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku.

Sekciju A unutar simpozija *Integrativna bioetika i nova epoha* otvorila je Aleksandra Denoska-Trendafilova (Makedonija) s temom »Bioetika i moderne tendencije u sustavu kaznenih sankcija« kojim je prikazala moralno problematične kaznene sankcije poput kemijske kastracije, dok je Ina Dimitrova (Bugarska) u izlaganju pod nazivom »Odgovorna reprodukcija: konceptualizacija roditeljstva putem novih reproduktivnih tehnologija u Bugarskoj« usporedila oblike pritisaka koji su povezani s potpomognutom oplodnjom i inicijativom za prevenciju nasljednih bole-

sti u kojoj je reproduktivna sloboda ozbiljno ograničena kroz nametnutu obvezu suzdržavanja od stvaranja »života koji nisu vrijedni življenja«, što autorica smatra primjerom upravljanja odlučivanjem o reprodukciji. Kaja Dolar (Slovenija/Francuska) obradila je studije slučajeva uzete iz nekonvencionalnog slovenskog korpusa kojima je u izlaganju pod nazivom »Tabu teme na slovenskom: Bioetika, seksualnost i jezik« pokazala da je tabu teme teško verbalizirati i da one najčešće slijede tradicionalne modele. Eriona Kitavshka i Ymer Çiraku (Albanija) su u izlaganju »Dobar, loš i zao u albanskim filmovima nakon Drugog svjetskog rata« obradili konfuzne prikaze likova u albanskom filmu nakon Drugog svjetskog rata kojima su doprinijeli povijesni utjecaji, dok je u izlaganju pod nazivom »Pojmovi organskosti, zemlje, seljaštva i demokracije u međuratnom mađarskom populističkom pokretu« Gábor Kovács (Mađarska) istražio ekološke motive organskosti, zemlje, seljaštva i njihov odnos prema ideji demokracije u međuratnom mađarskom populističkom pokretu. Igor Čatić, Ivana Greguric i Maja Rujnić-Sokele (Hrvatska) su izlaganjem »Etičnost najvažnijeg trenda 21. stoljeća« obradili moralne implikacije kiborgizacije ljudi, a Jasminka Pavelić (Hrvatska) je u izlaganju »Gensko liječenje – dileme« postavila pitanje je li etično tehnike razvijene sa svrhom poboljšanja kvalitete života proglasiti neetičnima s obzirom na to da se u središtu problema nalaze liječnici od kojih se očekuje pomoć oboljeloj osobi i široj obitelji, ali na način da se ne uznemiri još uvijek slabo educirana javnost. U izlaganju pod nazivom »Kognitivno ili moralno poboljšanje čovjeka?« Marija Selak (Hrvatska) je izložila navedenu dilemu s namjerom ukazivanja na to da niti jedna strana ne pobjeđuje jer je nemoguće izbjeći međuovisnost svih vrsta poboljšanja, a Ivan Cifrić i Tijana Trako (Hrvatska) su u izlaganju »Prava živoga svijeta i etičnost čovjekova djelovanja« prikazali rezultate empirijskog istraživanja o etičkim perspektivama koje prema živom svijetu u okolišu zauzimaju hrvatski građani. Aleksandar Racz i Ana Marija Ladiš (Hrvatska) su izlaganjem »Ekološki otisak bačene hrane« ukazali da se 1,2 do 2 milijarde tona proizvedene hrane baci, a odbačena hrana direktno negativno utječe na okoliš, primjerice na promjenu staništa i deforestaciju. Melita Varga (Hrvatska) izlaganjem »GMO: izazov ljudskoj i ekološkoj sigurnosti« i Ivica Kelam (Hrvatska) izlaganjem »Ispraznost genetički modificirane nade – neostvarena obećanja biotehnoške industrije« pokazali su da genetički modificirani organizmi predstavljaju veliki rizik za ljude i okoliš. Filozofsko razmatranje čina samo-

ubojstva kao neospornog prava samosvjesnoga pojedinca predstavio je Fulvio Šuran (Hrvatska) u izlaganju »Samoubojstvo i čovjek tradicije: volja za moć i pravo na život«, dok su Ivan Markešić i Josip Markešić (Hrvatska) u izlaganju »Društvena konstrukcija početka ljudskoga života« postavili pitanje tko u suvremenome svijetu ima pravo donijeti odluku o točnome početku ljudskoga života, neka od religijskih zajednica ili trenutna zakonodavna (politička) vlast. Nada Gosić (Hrvatska) je izlaganjem »Sir William Osler (1849.–1919.) – otac moderne medicine i preteča kliničke etike« predstavila Oslerove misli o sveučilišnom medicinskom obrazovanju, dok je Ivana Zagorac (Hrvatska) predstavila rezultate istraživanja pojavnosti i načina obrade bioetičkih tema u hrvatskim tiskovinama od 1830. godine do kraja 19. stoljeća u izlaganju »Bioetičke teme u Hrvatskoj u 19. stoljeću«. Iva Rinčić i Amir Muzur (Hrvatska) su se, u izlaganju »Van Rensselaer Potter (1911.–2001.): Prilog istraživanju života i intelektualne evolucije 'očuha' bioetike«, posvetili određivanju nesumnjive zasluge i mjesta u povijesti bioetike Van Rensselaera Pottera. Saeid Abedpour (Iran/Bosna i Hercegovina) je izlaganjem »Etika u islamskom mišljenju« prikazao komparativnu studiju etičkih pristupa muslimanskih mislilaca kao što su Al-Ghazali, Nasir al-Din Tusi i Ibn Miskawayh, dok su Nermin Hodžić i Mohammad Ali Barzanoi (Bosna i Hercegovina/Iran) izlaganjem »Islam i bioetika: studija slučaja – eutanazija« pokazali da je s islamskog stajališta eutanazija oprečna vjersko-zakonskim normama i ne može ju se smatrati ni legalnom ni legitimnom. Komparirajući četiri počela kod jonskih filozofa i u islamskoj tradiciji, Orhan Jašić (Bosna i Hercegovina) i Željko Kaluderović (Srbija) su u izlaganju »Voda, vatra, zemlja i zrak u tradiciji jonskih filozofa i konstitutivnoj tradiciji islama – sličnosti i različitosti« zaključili da je polazište u filozofiji i polazište u islamu značajno različito jer se u vjeri polazi od vjerovanja u sveti Tekst, dok je u filozofiji polazište um.

Sekciju B otvorila su izlaganja povezana s problematikom novih tehnologija i novih medija: Krunoslav Celing i Tatjana Terzić (Hrvatska) izložili su rad pod naslovom »*Customer Intelligence* ili besramna špijunaža«, Martina Šendula-Pavelić (Hrvatska) govorila je o »Bioetičkim aspektima virtualnih iskustava«, a Jasna Burić (Hrvatska) o »Bioetici i novim medijima«, s naglaskom na webovskoj medijskoj slici o ciljevima, željama i potrebama mladih. U nastavku na to bilo je riječi o bioetici i sportu, i to u dva izlaganja: Sandra Radenović (Srbija), »Medicina, sport, bioetika« i Željko Čačija, »Etika borilačkih

sportova iz kuta sportskog novinara«. Emil Kušan (Hrvatska) je održao referat pod naslovom »Bioetika i filozofijski egzistencijalizam« kojim je predstavio moguću povezanost integrativne bioetike s filozofskim pravcem egzistencijalizma. Nakon njega izlagao je Béla Mester (Mađarska) s izlaganjem »Aksiološki problem bioetike« kojim je obradio prirodu kao ne-ljudsku vrijednost konceptualiziranu od strane ljudi, dok je Hanna Hubenko (Ukrajina) s izlaganjem »Integrativna bioetika: dinamički stadij međusobnog dopunjavanja bioetičkog znanja« iznijela svoja stajališta o vrijednosti obrazovanja nastavnika bioetike u integrativnom pravcu. Heda Festini (Hrvatska) svojim je izlaganjem »Biologija: interdisciplinarna i/ili samostalna znanost« okarakterizirala biologiju kao integrativnu znanost sličnu bioetici, predlažući da je ispravni pristup tim znanostima upravo interdisciplinaran. Potom je uslijedilo izlaganje Nikoline Filipović (Hrvatska) na temu »Integrativna bioetika iz perspektive teorije kompleksnosti« koje povezuje bioetiku s karakteristikama teorije kompleksnih sistema, s ciljem podizanja svijesti o njezinom doprinosu čovjeku. Nusret Isanović i Amir Karić (Bosna i Hercegovina) govorili su o potrazi za odgovorom na pitanje što je život iz horizonta integrativne bioetike u izlaganju »Što je život? Potraga za novim mogućnostima mišljenja«. Tomislav Krznar (Hrvatska) se s temom »Problem znanja u filozofiji Ortege y Gassetta« usredotočio na problematiku Ortege definicije znanja, a Marko Kos (Hrvatska) je u izlaganju pod nazivom »Nova epoha i nova znanost – pitanja distopijske budućnosti« naveo primjere distopijske budućnosti povezane sa stvarnim stanjem društva danas kao upozorenje protiv slijepog praćenja uvriježenog znanstvenog diskursa. Krešimir Babel (Hrvatska) je izlaganjem »Globalna bioetika i moralni relativizam« tematizirao dva različita mišljenja, o moralnom univerzalizmu i relativizmu u integrativnoj bioetici. Julija Erhardt i Dubravka Švob Štrac (Hrvatska) s izlaganjem na temu »Neuropoboljšavanje: obećanja i opasnosti« pozvale su na pomno ispitivanje mogućih štetnih posljedica neuroznanosti, dok je Valentina Kaneva (Bugarska) u sljedećem izlaganju, »Napomene o definiciji zdravlja i bolesti«, govorila o ograničenjima zdravstvene struke u definiranju bolesti i zdravlja. Eriona Kita-Vyshka i Gentian Vyshka (Albanija), s izlaganjem »Iskustva bliske smrti: narativi u izvanrednom okružju«, prikazali su iskustva ljudi koji su se našli na pragu smrti. Bardhyl Çipi i Rezart Çipi (Albanija) su s temom »Ljudska prava i bioetika« analizirali pitanja koja povezuju ljudska prava s bioetikom, dok su Ajnija Omanić, Fahrudin Kule-

nović i Amer Ovčina (Bosna i Hercegovina) u svom izlaganju »Odnos lokalne zajednice prema psima« govorili o problemu napuštenih i zlostavljanih životinja u Bosni i Hercegovini radi nepoštivanja zakona namijenjenih za njihovu zaštitu. Katarina Savić Vujović, Dragana Srebro, Radan Stojanović, Branislava Medić, Sonja Vučković i Milica Prostran (Srbija) su u izlaganju »Eksperimentalni modeli boli – etička pitanja« pokazali da je korištenje *in vivo* modela u pretkliničkom ispitivanju lijekova i dalje kontroverzno pitanje u bioetici, dok je završno izlaganje u sekciji B održao Feđa Gavrilović (Hrvatska) s radom »Estetski pogled na umjetnu selekciju«, u kojem je postavio pitanje umjetničkog validiteta u umjetnom oblikovanju života oko nas.

Sekciju C otvorile su Silvana Karačić, Ana Jeličić i Suzana Vuletić (Hrvatska) s izlaganjem »Bioetika modernog ropstva« u kojem su upozorile da ropstvo ne pripada prošlosti jer u svijetu danas ima oko 30 milijuna robova. Aneli Dragojević Mijatović (Hrvatska) se u izlaganju »*Homo oeconomicus*: Od ekonomičnog življenja do ekonomije života« bavila pitanjem je li i sam život postao investicija i je li moguće izvan ekonomskih okvira, dok je Živka Juričić (Hrvatska) izlaganjem »Socijalni status bolesnika u neoliberalnom društvu« ukazala da neoliberalne reforme, posredno i neposredno, pogubno utječu na zdravlje sve većeg broja ljudi. Trenutno pravno uređenje obveznog cijepljenja djece u Republici Hrvatskoj prikazale su Ivana Tucak i Anita Blagojević (Hrvatska) u izlaganju »Obvezno cijepljenje i Ustav Republike Hrvatske«, a Lidija Gajski (Hrvatska) je u izlaganju »Predijagnosticiranje – novi fenomen moderne medicine« prikazala zdravstvenu, ekonomsku i sociokulturnu štetu predijagnosticiranja. Boris Kozjak i Hrvoje Vincetić (Hrvatska) su u radu »O medikalizaciji kocanja kao 'ovisnosti'« dali pregled objašnjenja u kontekstu osobnog neuspjeha kockara i zaključili da ne postoji osnova za pripisivanje ovog fenomena patologiji, dok su Branislava Medić, Bojan Stopić, Katarina Savić Vujović, Nevena Divac, Radan Stojanović, Dragana Srebro, Milica Prostran (Srbija) u izlaganju »Opiofobija kao prepreka u terapiji bola: Što studenti medicine misle o tome?« prikazali stupanj informiranosti i stavove studenata medicine u vezi s opiofobijom u Srbiji. Karel Turza (Srbija) je izložio nov, proširen koncept principalizma, te istaknuo problem dostojanstva pacijenta u izlaganju »Ponovno promišljanje principalizma u bioetici«. U izlaganju »Liječnik vs. liječnik – stigmatizacija psihijatar« Gordana Nikolić-Balkoski i Danijela Tiosavljević (Srbija) pozabavile su se stigmatizacijom psihijataru kako od okoline,

tako i od svojih kolega liječnika. Pitanje kako osigurati i pružiti najveću moguću razinu zdravlja za svako dijete postavila je Gordana Pelčić (Hrvatska) u izlaganju »Pravo djece na uživanje najviše moguće razine zdravlja«, a tema djece u bioetici zdravstvene njege nastavila se kroz izlaganje Vladimira Jelkića i Tene Velki (Hrvatska) »Eutanazija djece kao bioetičko i psihološko pitanje«. Vesna Pešić, Mirjana Pinezić i Eduard Pavlović (Hrvatska), izlaganjem »Značenje skale promjene šutnje/tišine u hagioterapijskom doticanju incestuoznih sadržaja«, zapitali su se je li količina incestuoznih iskustava i viša nego što se smatra u psihoterapijskom radu. Katarina Savić Vujović, Dragana Srebro, Radan Stojanović, Branislava Medić, Sonja Vučković i Milica Prostran (Srbija) su u izlaganju »Bioetička pitanja istraživanja boli kod vulnerabilnih grupa« pokazali da istraživači trebaju štiti dostojanstvo i autonomiju ispitanika, posebice osoba bez zdravstvenog osiguranja, zatvorenika, studenta i drugih vulnerabilnih skupina, Velimir Terzić i Marija Terzić (Hrvatska) raspravljali su o perkutanoj nefrostomiji kao bolesti koja zahtijeva bioetičku refleksiju, dok su Amer Ovčina, Ajnija Omanić, Fahrudin Kulenović, Hajrunisa Čuburo, Elvedin Dervišević i Aida Kapo (Bosna i Hercegovina) u izlaganju »Kvaliteta i sigurnost usluga u institucijama za smještaj i njegu starih osoba – bioetičke refleksije« dali svojevrsnu analizu raznih institucija za njegu starih osoba, posebice u Bosni i Hercegovini.

19. i 20. svibnja održana su izlaganja i rasprave studenata u okviru studentske bioetičke radionice *Bioetika i seksualnost*. Uvodno izlaganje održali su Luka Perušić i Josip Cmrečnjak, koji su problematiku seksualnosti smjestili u integrativni, pluriperspektivni kontekst bioetike. Dario Vuger, Franka Perčulija i Antonija Šikljan su izlaganjem »Biopolitika i upravljanje spolom i rodom – spolnost kao javnost« pitali koliko svjetska politika i socijalno stanje današnjice utječe na društveno viđenje rodno-spolne problematike. Domagoj Matić i Jelena Savić su s izlaganjem »Bioetičko promišljanje rodne ideologije« prezentirali kritičko promišljanje rodne ideologije i stajališta da je svako spolno usmjerenje jednako vrijedno i kao takvo mora biti prihvaćeno, dok su Nina Jelić i Iva Ivanković dale pregled i kritiku rodnih uloga u domaćinstvu u izlaganju »Podjela kućanskih poslova: Život udvoje između mita i evolucije«. Maša Dunatov i Luka Fotak su u izlaganju »Interseksualnost i medicina« naglasak stavili na opis i analizu raznih postupaka koji se nude interseksualnim osobama, a ponudili su i kritički osvrt na potrebu društva za normaliziranjem roda i spola. Izlaganjem pod nazivom »Koža u ko-

joj živim« Iva Gregov i Ema Dragojević su sudionike upoznale s rodnom disforijom, tj. s transseksualnošću, te su skrenule pozornost na nepažnju kojom se pristupa ovom problemu s medicinskog, psihološkog i društvenog stajališta, a Valentina Perišić i Daria Radman su izlaganjem »Poremećaji prekomjerne seksualne želje: mogući rodni problem« pokazale da je zbog neslaganja Svjetske zdravstvene organizacije i Američkog udruženja psihijatara oko poremećaja prekomjerne seksualne želje postojanje ovakve vrste poremećaja spolnog ponašanja dovedeno u pitanje. Evica Jurković i Tara Beata Racz su objasnile dva najčešća načina kako društvo pomaže osobama s rodnom disforijom, medicinski i psihološki, te su analizirale efikasnost jednog nasuprot drugog u izlaganju »Terapije poremećaja spolnog identiteta«. Poteškoće u seksualnom ponašanju kod osoba oboljelih od raka izlaganjem »Seksualnost kod onkoloških pacijenata« predstavili su Marta Dumančić i Ivan Gorski. Ivana Radovčić, Iva Skočilić, Marija Vrljičak, Damir Čaćić, Igor Salopek i Ksenija Baždarić izlaganjem »Oblikovanje upitnika za ispitivanje seksualnih navika studenata Sveučilišta u Rijeci« predstavili su svoj rad na mapiranju seksualnih navika studenata Sveučilišta u Rijeci. Izlaganjem »Trgovina ljudima: Žena kao roba« Nikolina Čavar, Anja Đorđević i Nino Kadić su ukazali na rastući problem seksualnog roblja u Hrvatskoj. Luana Ivošević se u izlaganju »Prostitucija« zalagala za njenu legalizaciju, dok su Toni Petković i Luka Hrvoj u izlaganju »Klijenti seksualnih usluga i kršenje ljudskih prava« ukazali na moć koju klijenti prostitucije imaju u zatvaranju kruga kršenja osnovnih ljudskih prava koje za sobom nosi trgovina seksualnim robljem, a seksualizaciju svakodnevice korištenjem tijela i tjelesnosti kao alata za zaradu obradile su Tena Lavrenčić i Ksenija Lončarić izlaganjem »Prodaja tijela: Prostitucija i reklama«. Fran Radonić Mayr je izlaganjem »Metafizika seksualnosti« predstavio seksualnost iz perspektive nekoliko različitih filozofa, ponajviše Juliusa Evole i Arthura Schopenhauera, dok je Marko Sumrak izlaganjem »Bioetika, seksualnost i Schopenhauer« predstavio Schopenhaurovo utemeljenje morala i njegovu važnost za integrativnu bioetiku te njegove prednosti i nedostatke u odnosu na Kanta. Marko Kučan je sudionike upoznao s radikalnom filozofskom koncepcijom antinatalizma kojom se rađanju i ljudskoj reprodukciji pripisuje negativna vrijednost. Žaklina Viljevac i Branimir Kurmaić su izlaganjem »Bioetičke implikacije eugenike« predstavili pozitivni pristup, koji potiče, i negativni pristup eugenici, koji sprečava razmnožavanje ljudi te su preispitali njezine etičke implikacije i odgo-

vornosti. Ivo Alebić je u izlaganju »Dioniz o seksualnosti« predstavio alternativno shvaćanje ljudske seksualnosti i ljubavnih veza koje se bazira na ljubavi, iskrenosti i uzajamnom povjerenju među ljubavnicima nasuprot društvenim i institucionalnim konstruktima. Izlaganjem »Teologija tijela u kurikulumu zdravstvenog odgoja?« Bruno Petrušić je kritizirao provedbu zdravstvenog odgoja u školama od strane aktualne hrvatske vlade, posebice četvrti modul kurikuluma zdravstvenog odgoja i preporučenu literaturu. Natali Nanić Volarić je, u izlaganju »Problematika tijela i seksualnosti u *Dnevniku* Dragojle Jarnević«, kroz intimna seksualna iskustva Dragojle Jarnević predočila rodnu perspektivu 19. stoljeća i društvene predrasude koje su priječile tjelesni i duhovni razvoj ove ilirske spisateljice. Ivan Bauernfreund, Suzana Krčmarek i Augustin Kvočić su izlaganjem »Život u ritmu muzike za seks« govorili o načinu doživljavanja seksualnosti kroz glazbenu industriju i njen monopol nad glazbom koju slušamo te o tome kako popularna glazba utječe na današnje zapadno društvo. Studentska bioetička radionica 2014. zatvorena je izlaganjem »Seksualnost u aktivističko-performativnim praksama« u kojem su autorice Lana Beović i Ivana Vukušić predstavile bioetički problem individualnosti i identiteta kroz preispitivanje moralnog stajališta zapadnog društva prema aktivističko-performativnim praksama i umjetnosti.

Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja održano je u ponedjeljak, 19. svibnja. Tom je prilikom predstavljeno jedanaest novih bioetičkih monografija i zbornika iz Hrvatske i Njemačke te jedanaest bioetički relevantnih znanstvenih časopisa iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Predstavljanje je moderirao Ante Čović, a o publikacijama su govorili Walter Schweidler, Hans-Martin Sass, Rahela Jug, Tijana Trako Poljak, Amir Muzur, Tomislav Krznar, Iva Rinčić i Hrvoje Jurić.

Ove je godine održan i drugi po redu *Bioetički café*, događanje kojim se bioetika povezuje s temama i pristupima koji su važni za pluriperspektivnu koncepciju bioetike, a marginalizirani su u glavnoj struji svjetskih bioetičkih rasprava. Ovogodišnji *Bioetički café* organiziran je u suradnji sa Školskom knjigom, a održan je u utorak, 20. svibnja. Tema mu je bila *Bioetika i poezija*. Gost je bio suvremeni hrvatski pjesnik Petar Gudelj koji je tom prigodom govorio svoje pjesme koje predstavljaju uzor bio-poetike koja je od velike važnosti za razvijanje bioetičke svijesti i senzibiliteta. U programu je, uz autora koji je potaknut pitanjima sudionika također reflektirao o svojoj poeziji i poeziji uopće, sudjelovala i Miroslava Vučić, urednica u Školskoj

knjizi, a voditeljica *Bioetičkog caféa* bila je Marija Selak.

Okrugli stol naslovljen *Siromaštvo – novi pristupi* održan je u srijedu, 21. svibnja. Namjera ovog okruglog stola bila je da se, iz različitih perspektiva i s obzirom na različite aspekte, osvijetli siromaštvo kao strukturni problem koji se tiče same biti vladajućeg ekonomsko-političkog sistema, društva i čovječanstva, a ne tek kao problem zemalja Trećeg svijeta ili kao individualni problem koji bi se mogao rješavati određenim palijativnim mjerama. Na početku okruglog stola, koji je moderirao Ivica Kelam, održana su četiri uvodna izlaganja. Zoran Šućur (Pravni fakultet u Zagrebu), autor knjige *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*, govorio je o siromaštvu i nejednakosti u Hrvatskoj u doba krize, i to prikazujući, s jedne strane, ključne teorije siromaštva, a s druge strane konkretne pokazatelje vezane uz situaciju u Hrvatskoj i Europi. Katica Knezović (Učiteljski fakultet u Zagrebu), teologinja, filozofkinja i agronomkinja, izlagala je o *novovrsnim* formama siromaštva koje nastaju kao posljedica široke upotrebe genetički modificiranih organizama. Filozof Hrvoje Jurić (Filozofski fakultet u Zagrebu) raspravljao je o filozofsko-etičkim (uglavnom utilitarističkim) i teološko-religijskim (na tragu teologije oslobođenja) pogledima na problem siromaštva, zagovarajući sustavno rješavanje tog problema, što uključuje i socijalno-političku borbu. Teolog Luka Tomašević (Katolički bogoslovni fakultet u Splitu) osvrnuo se na »novu viziju kršćanstva«, za koju uzor predstavlja »siromašni Krist«, a koja se pojavljuje kako u angažiranim teologijama Latinske Amerike, tako i u djelovanju pape Franje. Nakon uvodnih izlaganja uslijedila je duža rasprava u kojoj su i drugi sudionici skupa iznijeli svoje poglede na ovu problematiku.

Okruglim stolom su zatvoreni i zaokruženi ovogodišnji *Lošinjski dani bioetike*, a prema najavama organizatora i naredni će, četrnaesti *Lošinjski dani bioetike*, koji će se održati u svibnju 2015. godine, biti jednako opsežna i raznolika sadržaja.

Ivan Bauernfreund
Nikolina Čavar
Suzana Krčmarek

Otvaranje Centra za integrativnu bioetiku u Splitu

Nakon što su otvoreni Referalni centar za integrativnu bioetiku u jugoistočnoj Europi (Zagreb, 2006.) i Centar za europsku bioetiku »Fritz Jahr« (Rijeka, 2012.), 30. lipnja 2014. godine u prostorijama Filozofskog fakulteta u Splitu (Poljana kraljice Jelene 1/III, Peristi) otvoren je Centar za integrativnu bioetiku. U sklopu svečanog otvaranja novog Centra u Splitu održan je okrugli stol na temu *Integrativna bioetika – postignuća i perspektive razvoja* i predstavljanje knjige prof. dr. sc. Luke Tomaševića, *Bioetika iz teološke perspektive*.

Uvodnim izlaganjem prof. dr. sc. Aleksandar Jakir, dekan Filozofskog fakulteta u Splitu, pojasnio je svrhu i namjenu novootvorenog Centra. Glavne zadaće centra su izvođenje i izrada istraživačkih i infrastrukturnih projekata na području bioetike, formiranje i održavanje dokumentacijskih i knjižnih fondova, kao i njihova digitalizacija i umrežavanje s drugim centrima u Hrvatskoj i inozemstvu. Pored znanstveno-istraživačkog rada centar će održavati znanstvene skupove, okrugle stolove, radionice i druge sadržaje kako bi se stvorili što bolji uvjeti za razumijevanje bioetike kao interdisciplinarnog, multidisciplinarnog, transdisciplinarnog i pluriperspektivnog područja. Svojim izlaganjem dekan Jakir naglasio je nužnost refleksije nad etičkim pitanjima s kojima se susreće suvremeni čovjek. Ponudivši kratak prikaz razvojnog puta integrativne bioetike i izdvojivši njene najvažnije momente nastojao je ukazati na potrebu za dijalogom i istraživanjem bioetičkih pitanja u okruhu tolerancije i suradnje stručnjaka iz različitih znanstvenih područja. Centar tako nastupa kao mjesto na kojem se mogu ostvariti svi oblici znanstvene i društvene interakcije.

Okruglom stolu prisustvovao je i voditelj splitskog Centra za integrativnu bioetiku, prof. dr. sc. Mislav Kukoč. Svojim izlaganjem pokazao je kako već pri zasnivanju i okupljanju stručnog vijeća Centra za integrativnu bioetiku do izražaja dolazi njegova ozbiljnost spram postavljanja interdisciplinarnog okruženja. Stručno vijeće čine prof. dr. sc. Jozo Čizmić s Pravnog fakulteta u Splitu (predsjednik vijeća), prof. dr. sc. Amir Muzur s Medicinskog fakulteta u Rijeci, prof. dr. sc. Ante Čović s Filozofskog Fakulteta u Zagrebu, prof. dr. sc. Izet Hozo s Medicinskog fakulteta u Splitu, mr. sc. Ana Jeličić, asistentica s Instituta za forenzičke znanosti, mr. sc. Silvana Karačić iz Trogira, dr. sc. Ivica Kelam iz Osijeka, doc. dr. sc. Katica Knezović s Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, Emil Kušan, asistent s Filozofskog fakulteta u Splitu (tajnik Centra za integrativnu bioetiku) i doc. dr.

sc. Iris Tićac s Filozofskog fakulteta u Zadru. Tako ustrojen centar nadilazi ograničenost djelovanja na matični fakultet i reflektira složenost bioetičke problematike, ali i njenu interdisciplinarnost. Mislav Kukoč ujedno je naglasio važnost potrebe za suradnjom znanstvenika, ne samo na istraživačkoj razini u Hrvatskoj, nego i na globalnoj razini. Namjera prema međunarodnoj suradnji implicirana je već u nazivima sestrinskih Centara u Rijeci (Centar za europsku bioetiku »Fritz Jahr«) i Zagrebu (Referalni centar za integrativnu bioetiku u jugoistočnoj Europi), a Splitski Centar će s prof. dr. sc. Mislavom Kukočem kao voditeljem nastaviti utabanim putem.

Voditelji Centara iz Zagreba (prof. dr. sc. Ante Čović) i Rijeke (prof. dr. sc. Amir Muzur) svojim izlaganjima doprinijeli su razumijevanju potrebe za stvaranjem ovih institucija. Prof. dr. sc. Ante Čović nastojao je dočarati historijsko okruženje i povijesnu situaciju u kojoj se javlja potreba za bioetikom, širenje bioetičkih ideja, ali i potreba za njenom re-vitalizacijom uslijed teorijskog slabljenja pod utjecajem novih tehnoloških izazova. Bioetika se u suvremene rasprave vraća kroz integrativnu bioetiku i njeno novo fundiranje u duhu europske tradicije, kao i autore koji su promišljali na tom pragu, npr. Fritz Jahr i Nikola Visković. Prof. dr. sc. Amir Muzur ukazao je na problem prihvaćanja bioetike u Europi još od njenih prvih institucionalnih dana 1970-ih godina pa sve do danas. Jedan od ključnih razloga njenoj sporij integraciji u institucije bila je nemogućnost rješavanja složenih problema vezanih uz život ako polazimo samo od četiri pragmatična principa (autonomija, dobročinstvo, neškodljivost i pravičnost) svojstvenih »američkoj« bioetici. Takav jedan ograničavajući koncept mogao je proširiti idejama Fritza Jahra, i idejom globalne bioetike Vana Rensselaera Pottera. Centri za bioetiku u tom smislu nastupaju kao točke iz kojih će se europska bioetika širiti dalje.

Asistent s Odsjeka za filozofiju na Filozofskom Fakultetu u Splitu Emil Kušan, mag. phil., koji je ujedno tajnik novootvorenog Centra, svoje uvodno izlaganje posvetio je prof. dr. sc. Nikoli Viskoviću. Nikola Visković Centru je poklonio bogatu kolekciju medijske građe i znanstvenih osvrtava vezanih za područje bioetike unazad sto godina. Impozantna količina građe, ali i njegovi znanstveni članci te knjige iz devedesetih godina svjedoče tvrdnjama kako je uz Ivana Šegotu, Nikola Visković jedan od pionira bioetike u Hrvatskoj.

U drugom dijelu svečanog programa povodom otvaranja Centra za integrativnu bioetiku u Splitu predstavljena je knjiga prof. dr. sc. Luke Tomaševića, *Bioetika iz teološke per-*

spektive. Knjigu je svečano predstavila mr. sc. Ana Jeličić, asistentica s Instituta za forenzičke znanosti. Iscrpano izlaganje dobro je predstavilo nužnost uključivanja društvenih i teoloških, u najširem smislu kulturnih, perspektiva u bioetičko teorijsko tkivo. Profesor Tomašević, kao teolog i franjevac, koji je u bioetičke rasprave uključen od samog početka, predstavlja jednog od glavnih teoretičara i promotora bioetike u Hrvatskoj. Teološka interpretacija života kao integrativni dio bioetike predstavljena je uz mnoga druga teološka razmatranja, kao što su ona o smrti, bolesti i zdravlju, tijelu i tjelesnosti, čovjeku i osobi, ljudskom dostojanstvu i ljudskim pravima, kao i teološke zadaće skrbi za život i inzistiranje na osobnoj odgovornosti pojedinaca za opstanak života na Zemlji. Teološka interpretacija tako na stanje Svijeta baca jedno novo, drugačije, svjetlo do kojeg se prema autoru ne može doći iz javno-znanstvenog smjera.

Otvaranjem Centra za integrativnu bioetiku u Splitu ostvaren je još jedan korak prema institucionalizaciji bioetike u Hrvatskoj. Značaj pokretanja mreže Centara za bioetiku nadilazi nacionalnu razinu i predstavlja značajan pomak prema etabliranju ideje europske bioetike u regiji i šire.

Marko Kos

Međunarodna konferencija *Metafisica, legge e storia: ricerche e prospettive su Giambattista Vico*

Odsjek za talijanistiku i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu organizirao je 15. i 16. srpnja 2014. godine međunarodnu konferenciju naslovljenu *Metafisica, legge e storia: ricerche e prospettive su Giambattista Vico*, odnosno *Metafizika, zakon i povijest: istraživanja i perspektive Giambattiste Vica*. Konferencija je održana u Vijećnici Filozofskog fakulteta, s jutarnjim i poslijepodnevnom sesijama u oba dana, raspoređujući petnaest izlaganja u blokove od tri ili četiri teme nakon kojih je slijedila zajednička rasprava. Talijanski i engleski jezik odabrani su za službene jezike konferencije, dok su izlaganja prijavili predavači iz Brazila, Rusije, Italije i Hrvatske.

Konferencija je otvorena u utorak 15. srpnja uvodnim riječima Dekana Filozofskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Damira Borasa. Organizatorima je zahvalio na ostvarivanju

međunarodnog projekta, naglašavanju važnosti Vica i pozvao na raspravu. Uslijedile su uvodne riječi Tatjane Peruško s Odsjeka za talijanistiku, koja je ukratko opisala proces provođenja konferencije i posebno naglasila ključnu ulogu Sanje Roić u organizaciji, te Lina Veljaka s Odsjeka za filozofiju, a koji se osvrnuo na ulogu Odsjeka za filozofiju u suorganizaciji i važnosti Vicovog rada u filozofiji i filologiji. Fabrizio Lomonaco s Fakulteta humanističkih znanosti Sveučilišta Federico II u Napulju dovršio je uvodni pozdrav približavanjem važnosti Vicova angažmana za opću europsku kulturnu i znanstvenu misao, a naročito s obzirom na integraciju pluralizma.

Uvodno izlaganje održali su Lino Veljak i Marija Selak s Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu na temu »The World as a Human-Produced World in the Philosophy of Giambattista Vico«. Za uporište temi odabrano je klasično Vicovo mjesto anti-kartezijanske filozofijske perspektive, ali je ono razloženo na potencijalno dva velika problema – logičku petlju koncepta providenja i koncepta slobodne volje kao temeljnog određenja čovjeka (koji proizvodi svijet u, mi bismo rekli, *kangrijanskom* smislu), a potom praktički problem negativnog kursa tehno-znanstvenog društva (istaknut *human enhancement*) s obzirom na Vicovu teoriju povijesnog kretanja čovječanstva u skladu s božjim naumom.

Romana Bassi sa Sveučilišta u Padovi razmotrila je »The New Science of Virtues«, potencirajući Vicovo pitanje razvoja čovječanstva isticanjem uloge vrline i poroka. Komparativistički i filološki potkovano istraživanje prokazuje oslanjanje na Aristotelovo poimanje koje sugerira odnos vrline i poročnosti kao *medium* čovjekova razvoja, pritom naglašavajući da se Vico oslanja na starogrčku poetiku heroizma uspoređujući karaktere Ahileja i Herakla iz koje rezultante u Vicovoj teoriji proizlazi ključna uloga temeljnih vrlina kršćanskog nazora poput pijeteta ili pravednosti.

U izlaganju »*L'antropodicea* di Giambattista Vico«, Claudia Megale sa Sveučilišta Federico II u Napulju odabire srednji put između filozofijskog i filološkog pristupa Vicovom djelu. Analizom recentno objavljenog anastatskog pretiska Vicova teksta *De Antiquissima italorum sapientia*, relevantne metafizičke studije o odnosu tijela, duše i uma, prokazuje miskoncepcije interpretatora oko Vicova poimanja relacije *verum–factum*. Vicova epistemologija i metafizika otklon su od klasične ontologije i teologije, koja bi se ovdje mogla usporediti s Leibnizovim shvaćanjem teodiceje, ali »teodiceje« koja je u bitnom smislu *čovjekopravdanje*, dakle antropodiceja.

Nadežda Čačinović s Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu analizirala je

»Mainstreaming Vico – on the History of Cultural History«. Najprije je postavljeno pitanje cilja i smisla kultur(al)nih studija s obzirom na faktičku ograničenost ljudskog mentalnog kapaciteta. Potom je dovedeno u pitanje, s obzirom na dane kriterije, uvođenje i pozivanje na misli koje pripadaju drugom jezičnom kodu, npr. na Giambattista Vica (koji i sam tvrdi da je mišljenje ukopano u kulturni kontekst, odakle proizlazi relativizam), a s obzirom na interpretiranje Vica pozivanje na njegovu ličnost susrećemo se s činjenicom da je s jedne strane Vico primjer onoga tko u povijest uvodi novitet – koji znači promjenu – a s druge je strane primjer anti-revolucionista, odakle se rastvara pitanje o našem kritičkom mjestu.

U britko izloženoj temi »Viewing Vico within German Idealism: On Jacobi's Comparison of Vico with Kant and Schelling's System of Identity« Ljudevit Fran Ježić s Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu donio je prikaz rasprave između često zanezarenog Jacobija i utjecajnih Kanta te Schellinga, skrećući nam pozornost na Jacobijevo uočavanje prethodnika koje Kant i Schelling »ponavljaju« – Vica i Pascala. U Vicovim istraživanjima pronalazimo Kantov središnji uvid o spoznatljivosti predmeta kao misaonog konstrukta, odatle se nazire proizvođenje svijeta, što također nalazimo i kod Pascala. Schellingovu filozofiju pak Vico »preduhitruje« utemeljujući filozofiju mitologije, kao i postavljajući u pitanje teoriju proizvođenja svijeta umom čije posljedice ne korespondiraju fizikalnom stvaranju.

Željka Metesi Deronjić s Instituta za filozofiju u Zagrebu istražila je *ingegno* u temi »The Meaning and Role of *ingegno* in Patrizi's and Vico's Poetics«. *ingegno* je identificirano kao ono božansko u nama, spona epistemike i ontologike kojom stječemo moć interpretiranja upotrebom metafore. Tako se pjesništvo pojavljuje kao prvi oblik razumijevanja, a koje Vico podupire. *ingegno* Vico dodatno razvija kao temeljni modus povezivanja i otkrivanja istine uopće, a nadalje i kao alat uočavanja sličnosti. S obzirom na stvaralačku moć koju Vico primjećuje kod čovjeka, Vico vuče tezu o sličnosti čovjeka i boga. Pritom je naznačeno da se u djelovanju *ingegno* kod Vica radi o jedinstvu uma i tijela u percipiranju koje ne dotiče božji svijet, dok se kod Patrizija radi o umnom djelovanju u izravnom doticaju s božanskim.

Goran Sunajko iz Leksikografskog zavoda Miroslava Krležu s raspravom o »Vico's Political Philosophy as a Political Theology« razmatra problematiku Vicova božanskog *providenja* s obzirom na Vicov politički stav. Vico nastoji osporiti političke ideje Bodina, Hobbesa i Machiavellija, smatrajući idealnim

oblikom političkog uređenja prosvjetiteljsku monarhiju zbog korespondencije između logike uređenja i logike božanskog poretka. Ovakva koncepcija može u pitanje dovesti demokraciju, naročito s obzirom na suvremenu disfunkcionalnost, međutim autor se također zapitao o mogućnosti Vicova koncepta boga ne kao kršćanskog Boga, nego kao filozofijskog boga, nudeći mogućnost da je inače teološki pojmljeno jezgro Vicova istraživanja potrebno gledati kao političko-filozofijsko.

Drugi je dan konferencije započet najprije izlaganjima dvoje perspektivnih studenata – Vincenza Piscopa i Francesca Velota – dobitnika ovogodišnje *Premio Vico 2014* nagrade za analize Vicova djela, nakon čega je uslijedilo izlaganje Tonka Maroevića s Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Naslovljeno »Giulio Bajamonti e Vico«, izlaganje prokazuje karakternu, životnu i filozofijsku sličnost između važnog hrvatskog svestranog znanstvenika Bajamontija iz 18. stoljeća i Giambattiste Vica.

Maroevićevo vedro izlaganje slijedio je Fabrizio Lomonaco, profesor povijesti filozofije sa Sveučilišta Federico II u Napulju s temom »Appunti su metafisica e diritto prima delle Scienze Nuove« u kojoj je pokazao temeljne pretpostavke Vicova glavnog djela, odnosno njihov kardinalan razvoj do *Nove znanosti*, s obzirom na teoretiku izloženu u eseju *De antiquissima*. Rasprava je bila zasnovana na odnosu ljudskih gnoseoloških ograničenja s obzirom na fenomenalitet božjeg providenja i potrebi za distanciranjem od dualističkog koncepta Descartesove filozofije, glavne teze koje su se pojavile u djelu *De Antiquissima* kao klasičnoj izvedbi pobijanja kartezijanskog koncepta u cilju usklađivanja *verum-factum* relacije, koja je međutim ostavila otvoreno pitanje sveze apstraktno činjenice i samog činjenja, a što je Vico razriješio tek godinama kasnije u djelu *De uno universi iuris principio et fine uno*, odnosno u svojoj filozofiji prava koja prethodi *Novoj znanosti*, gdje se konačno oblikuje kozmološko jedinstvo *verum-factum* na bazi vjerojatnosti.

Stefania Sini sa Sveučilišta Istočni Pijemont u Vercelliju održala je intrigantno filološko-komparatističko izlaganje na temu »'Il magnanimo storico': lo stile e il pensiero di Dante nel pensiero e nello stile di Vico« u kojem gustom usporedbom Dantea i Vica pokazuje, s jedne strane, bogato Vicovo znanje povijesti i kulture na temelju niza podtekstualnih indikatora i referenci, a s druge strane poetičku i integrativnu vrijednost Vicova istraživanja. Zanimljivost poredbe je korespondencija Dantea i Vica s obzirom na njihov stil, ideje i raspon, te konvergencija njihovih interesa i stila pisanja, vidljiva ponajviše u sublimnosti.

U suštini Dantea nalazio se Vico, a u suštini Vica nalazio se Dante. Usporedbom sintakse, primjene riječi i opće poetike strasti Sini pokazuje evidentno reflektiranje Danteova stila u Vicovoj filozofiji koja nadograđuje Danteove nazore i slijedi Danteovu poetiku u izražavanju misli, primjerice veza između temporalnosti i vječnosti te uloga jezika u ljudskoj povijesti. Ključno mjesto u istraživanju imalo je pismo *Lettera a Gherardo degli Angioli* te tekst »Guidizo sopra Dante«.

Posljednji blok izlaganja započeo je Sertório de Amorim e Silva Neto sa Saveznog Sveučilišta Uberlândije, Brazil. Održao je predavanje na temu »Vico e la lingua di Giove: tra poesia e legge«, uži dio teme u sklopu šireg istraživanja poezije, u kojem je objašnjavao Vicove pozicije i hipoteze o jeziku i njegovoj ulozi u odnosu tijelo–um te *verum-factum*, odnosno s obzirom na razvoj ljudske povijesti i njegovo jedinstvo unutarnjih razvoja epoha (bogova, heroja i ljudi) od najranijih do najmlađih kultura, najprije putem animizma, od posebnog značaja držeći nijem jezik. Budući da je Vico i nijem i verbalan govor, u oba slučaja gestikularan, smatrao oblicima mitskog mišljenja koje funkcionira kao metafora, kao način prevodenja mentalnih slika dobivenih iz iskustva, tada uz tijelo i um jezik – ili u varijanti – govor (kao činjenje) – postoji kao osnovni konstituens *čovjekobiča*, konstituens koji se nalazi između onog božanskog i onog svjetovnog u kojem s jedne strane otkriva uzorke jedinstva, a s druge strane dokazuje svoju duhovnu ispunjenost.

Robert Blagoni, docent na Odsjeku za romaniku i klasičnu filologiju Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, održao je manje konvencionalno, interaktivno kritičko izlaganje pod temom »Dicotomie e teleologie nella Scienza nuova ieri e nella vecchia Europa oggi«, osvrćući se na suvremeno stanje kulture i društva Zapada, ponajviše Europe, s obzirom na Vicove opservacije u *Novoj znanosti*, ponajviše dihotomiji čovjek–priroda i Vicove teleološke ideje u obliku providenja, te u poredbi sa situacijom onog vremena. Na taj je način Blagoni vratio u raspravu problem ljudske ignorantnosti iz koje proizlaze njegove vlastite interpretacije kozmosa i odvajaju čovjekov svijet o prirode, a na principu fenomena poput mekdonaldizacije (Ritzer) ispitivao je pomak s tradicionalnog mišljenja na racionalizirajuće mišljenje i poziciju takvog čega s obzirom na Vicov angažman. U povratnoj refleksiji razlagano je pitanje Vicove metodologije s obzirom na aktualnu dihotomiju partikularizam–integrativizam.

Nino Raspudić s Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu održao je izlaganje na temu »Vico e il pessimismo storico«, u

kojem je raspravu započeo sugeriranjem povezanosti s Leopardijevom teorijom pesimizma. U *Lo Zibaldone*, Leopardijevom dnevniku, pronalazi tvrdnju o prvim mudracima kao pjesnicima, koju nalazi bliskom konkluziji Vica o upotrebi imaginacije za davanje smisla gdje ga nije. Slično, Leopardijeva podjela na doba imaginacije i doba civilizacije korespondira u širem smislu Vicovom poimanju trodijelne povijesti. Postoje i razlike, prvenstveno u načinu poimanja čovjeka (Leopardi daje prednost tijelu i predstavlja materijalizam, iz čega izlučuje argument o nezadovoljstvu u pomanjkanju ispunjenja potreba) i njegove prirode (Leopardi čovjeka drži krhkim, izoliranim bićem, dok je za Vica on društveno biće). Znamo, doduše, da Vicovo shvaćanje kružne povijesti znači uspon i pad civilizacijskih epoha, uvijek vodeći u dekadenciju, ali za razliku od Leopardija, Vico mogućnost (ili nužnost) napretka zasniva na ideji providenja, koje žestinu pretvara u snagu, pohlepu u upravljanje, ambiciju u mudrost vođenja, koja, na određeni način, slijedeći *Scienzu Nuovu*, omogućuje da pogledom u povijest uočavamo počinjene pogreške i na njima naučimo kako valjano postupiti. U konačnici ovdje dolazi do razilaženja Leopardija, čiji je pesimizam 'progresivan' i ne sugerira napredak, i Vica, čiji je pesimizam kontingentan i nadvladava se, u načelu, iz pozicije vjere.

Sanja Roić, su-organizatorica konferencije s Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, održala je intrigantno književno-povijesno izlaganje na temu »L'Europa vista da Napoli: Vico e Jelena Zrinski«. Roić, koja je još 1990. godine objavila djelo o Vicovoj poetici i retorici, usmjerila se na određeno djelo *De rebus gestis Antonii Caraphaei*, biografiju napuljskog vojskovođe Antonija Carafe, zbog referenci i informacija o geopolitičkim događajima iz hrvatske povijesti, odnosno ponajviše zbog Jelene Zrinske, kćeri Petra Zrinskog i grofice koja je angažmanom također postala dio mađarske i talijanske po-

vijesti. Fokus je usmjeren na sukob između vojskovođe Carafe i grofice Zrinski. Vico je opredijeljen za Carafu, ali zapravo staje u obranu Zrinski i piše metafikcionalni ekskurs »Pláč Jelene Zrinske« u kojem joj daje riječ u prvom licu i iskazuje bol zbog političkog, roditeljskog i ljudskog poraza. U tom smislu, Vico je tako postao pisac jednog fragmenta hrvatske povijesti, najraniji kritičar jedne obiteljske tragedije koja u recentno vrijeme doživljava uspon interesa.

Konferencija je dovršena intrigantnim izlaganjem gostiju iz Rusije – Julije Ivanove i Pavla Sokolova s Poletayev instituta za teorijske i povijesne studije u humanistici iz Moskve, koji su zajednički predstavili temu »Su alcune fonti esegetiche della *Scienza Nuova*«. Možda najznačajniji dio iscrpno iznesenog istraživanja egzegetskih izvora u *Scienza Nuova* – povijesno, spisateljsko i utjecajno gledano, doticao se biblijskog mita o Babilonskoj kuli. Pitanje je kasnije ponovno izneseno u raspravi, kada se nastojalo razumjeti razliku između ideje »kon-fuzije jezika« i »di-fuzije jezika«, odnosno pomutnje i rasprostranjenosti, dvije opcije koje su mogle doći po božjoj kazni. Po pitanju jezika, Vico je načelno zastupao rasprostranjenost i racionalizirao raznovrsnost jezika apliciranjem rasta u raznovrsnom prirodnom okruženju. Važno je spomenuti da je izlaganje sudionika iz Moskve bilo, ma koliko zanimljivo, toliko preopsežno za daljnje sumiranje u svrhe izvještaja.

Zaključno, izlaganjima na oba dana konferencije slijedile su plodonosne rasprave najviše orijentirane na problem providenja i slobodne volje, odnosno Vicove filozofije povijesti i suvremene kulture, a sudionici bez izlaganja uključivali su, iako uglavnom istraživače i profesore, također i aktivno participirajuće studente.

Luka Perušić